

ENGELSİZ BİREY ENGELSİZ MUTFAK¹

Fatma ALBAK YALINIZ²

Nuriye DEMİR³

ÖZET

Gastronomi; yemek ve kültür kavramını birleştiren Türkiye'nin sahip olduğu coğrafik, iklimsel çeşitlilik ve birçok kültüre ev sahipliği yapması sonucunda oluşan kültürel etkileşim ile mutfak kültürüne çeşitlilik kazanmış bir bilim dalıdır. Engelli; doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal, sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir. Engelli bireylerin sayısı dünya nüfusunun yaklaşık %10'unu, ülkemizde de yaklaşık %12'sini oluşmaktadır. Engelliler, toplumun dezavantajlı kesimlerindedir ve engellilerin en temel sorunu eğitimidir. Engelli bireylere eğitim, özel eğitim rehabilitasyon merkezleri tarafından verilmektedir. Rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan bireylerin amacı ileride yalnız kaldıkları zaman tek başlarına hayatlarını kimseye muhtaç olmadan idame ettirebilmektir. Engelli bireylerin toplumda yer edinmesi ve sosyalleşmesi için özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde aldıkları eğitimler yeterli değildir. Türkiye genelindeki rehabilitasyon merkezlerine, bünyelerinde Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümü barındıran üniversitelerin verdiği destekle "Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak" adı altında bir mutfak atölyesi tasarlanıp ve kurulması hedeflenmiştir. Bu nedenle Gaziantep'te bulunan şahinbey Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nin bünyesinde örnek olarak "Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak" mutfak atölyesi kuruldu. Kurumda bulunan hafif derecede Mental Retardasyon (MR) (down sendromlu, zihinsel engelli), Yaygın Gelişimsel Bozukluk (otizm, aspergel vs.) ve Özgöl Öğrenme Güçlüğü tanısı bulunan 8 gönüllü öğrenciye Gaziantep Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün desteği ile 3-6 ay süre aralığında temel pastacılık eğitimi verildi. Bu eğitimin sonunda engelli bireylerin kendilerini daha rahat, kendinden emin, bilinçli, özgür hissetmeleri sağlandı. Engelli bireylerimizin hayatlarını bir rutinden çıkartıp onların hayatlarına dokunarak renk katmak, özgüvenlerini arttırmak, el becerilerini geliştirmek, bir şeyleri yapabildiklerini onlara hissettirerek başarıya olan inancı arttırmak olan hedefimize ulaştık. Sadece engelli bireylere değil ailelerine ve topluma da onların verilecek destekle birçok şeyi başarabileceklerini kanıtlayarak toplumsal farkındalık oluşturuldu.

Anahtar Kelimeler: Engelli Bireyler, Gastronomi, Rehabilitasyon Merkezi

¹ Bu Makale 27-29 Nisan 2019 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen ASEAD 5. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Gaziantep Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Gastronomi Bölümü, albak@gantep.edu.tr

³ Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gastronomi ve Mutfak Sanatları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. nuriyedmr@gmail.com

GİRİŞ

Engelli: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duysal, sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir (TUİK, 2010). Dünya nüfusunun yaklaşık %10'u, ülkemizin de yaklaşık %12'si engelli bireylerden oluşmaktadır. Son rakamlar, ülkemizde engelli birey sayısının dokuz milyon olduğunu göstermektedir. Bu sayı; erkeklerde %11, kadınlarda %13.45'lik dağılım ile ülke nüfusunun %12.29'unun engellidir. Ülkemizdeki engelli birey sayısı her geçen gün artmakta ve eğitimleri ile istihdamları zorlaşmaktadır (Gökbay vd., 2011:2). Engelli meselesi, sadece bir sağduyu değil, aynı zamanda bir hak ve adalet meselesidir. Engelli insanlarımız da, eşit muamele, itibar, yaşamlarını bağımsız idame ettirme ve toplumun bir parçası olma gibi haklara sahip olmalıdırlar. Engellilerin eğitimsizliği, toplumla bütünleşmesinin önündeki en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitilerek topluma kazandırılan engelli, özelde aile ekonomisine, genelde de ülke ekonomisine katkıda bulunur. Bu, toplumsal barış adına da sağlıklı bir katılımdır. (Öztürk, 2011:9).

Özel Eğitim, özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, gelişmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların engel ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir (Korucu, 2005:31). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri, bedensel, zihinsel ve psikolojik engelleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olan kişilerin fonksiyon kayıplarını gidermek, toplum içerisinde kendi kendine yeterli olmalarını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Korucu, 2005:23-25).

Down sendromu insanlarda en sık görülen kromozom anomalisi türüdür. Her ırktan, yaştan ve ekonomik seviyeden insanı etkilemektedir. Zeka geriliği yapması ve erken yaşta ölüme neden olması nedeniyle önde gelen toplumsal sorunlardan biridir (Yiğitter, 2006:178). Görülme sıklığı tüm dünyada yaklaşık olarak her 10.000 doğumda 10'dur (Durhan, 2016:511). Otizm kesin tedavisi olmayan, yaşam boyu süren, sosyalleşme ve iletişimde yetersizlik ve basmakalıp davranışlarla yaygın olan gelişimsel bir bozukluktur. Otizmin erken dönemde tanınması ve çocuğa uygun olan eğitimin başlatılması uyum becerilerini arttırmada önemlidir (Dur, 2018:45-47). Zihinsel Engelliler; zihin engelli çocukları yaşlılarından farklı kılan temel özellikleri öğrenmede gösterdikleri yetersizliktir. Bu noktada başkalarının desteğine gereksinim duymaktadırlar. Zihin engelli çocuklar yaşlılarıyla kıyaslandığında bellek işlevlerinde daha az başarı gösterdikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında bu çocukların sözel değil, görsel hafızalarının güçlü olduğu incelemelerle anlaşılmıştır. Zihinsel engelli çocuklar zihinsel engellerinin derecesine göre hafif, orta ve ağır şeklinde sınırlandırılmaktadır (Rukiye vd., 2014:331). Ülkemizde yaklaşık 7 milyon bireyin zihinsel yetersizliği olduğu tahmin edilmektedir (Anonim, 2015:3-22). Özel Öğrenme Güçlüğü; özel eğitim alanında yeni bir kavram olan "Öğrenme Güçlüğü" son yıllarda çok ilgi gösterilen bir kavram haline gelmiştir. Zihinsel yetersizlikten kaynaklanmayan öğrenme güçlükleri ile ilgili çalışmalar oldukça yenidir.

Özel öğrenme güçlüğü tanısı almış çocukların en önemli özellikleri okuma yazma veya matematik becerilerinde yaşitlarına ve zihinsel gelişim düzeyine oranla düşük başarı göstermesi, dinleme, düşünme, anlama, kendini ifade etmede sorunlar yaşamasıdır. Bu sorunlardan birinin ya da birden fazlasının görülmesi çocuğun çevresiyle olan iletişimini, okul başarısını, mesleğini ve benlik saygısını olumsuz etkilemektedir (Özen, 2015:559)

Gastronomi; yemek ve kültür kavramını birleştiren Türkiye'nin sahip olduğu coğrafik, iklimsel çeşitlilik ve birçok kültüre ev sahipliği yapması sonucunda oluşan kültürel etkileşim ile mutfak kültürüne çeşitlilik kazanmış bir bilim dalıdır. Gastronomi; gıda bilimini, yemek sanatını ve lezzet yaratıcılığını birleştirerek beslenme zevkini ortaya çıkarmaktadır. Kültürel değerler içinde hızla gelişen gastronomik miras, kültürel çekiciliğin ana kaynağı olmaktadır. Dünyada yiyecek içecek kültürüne verilen önem ve gösterilen ilgi gittikçe artmaktadır(Gökdeniz vd., 2015:15-16). Temel pastacılık eğitimi; özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren, sanayileşmeye paralel olarak artış gösteren “ev dışında yemek yeme olgusu”, aynı zamanda yiyecek içecek sektörünün önemini de artırmıştır. Yiyecek içecek sektörünün dallarından biri olan pastacılık alanı günümüzde oldukça önemli bir iş alanı haline gelmiştir. Dünya mutfaklarında önemli bir yere sahip olan pastane mutfağı, beğenilerek tüketilen birçok ürünü içermektedir (Anonim, 2006e:1). Tatlılar, sevilerek tüketilen ve bu nedenle en çok üretilen yiyeceklerdir (Anonim, 2007:1). Enerji verme özelliğinden dolayı vazgeçilmez yiyecek gruplarındandır (Anonim, 2006d:1). Dünya mutfaklarının hepsinde farklı şekillerde ve özelliklerde tatlılar vardır (Anonim, 2006c:1).

Araştırmada öncelikle rehabilitasyon merkezleri, engelli bireylerin hastalıkları ve eğitim süreçleri, gastronomi ve temel pastacılık eğitimi ile ilgili gerekli literatür taramaları yapıldı. Engelli bireylerin ve ailelerinin verilen temel pastacılık eğitimine verdiği tepkiler ve bu süreçte nasıl ilerledikleri araştırmada değerlendirilmesi hedeflendi. Araştırmanın evreni engelli bireylerin özgüveni ve kendilerine olan inancı artırarak toplumun aktif bir bireyi haline getirmek ve toplumsal bir farkındalık oluşturmaktır.

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanıldı. Veri toplamada bire bir görüşme ve gözlem yöntemleri kullanıldı. Bire bir görüşmelerin ilki gönüllü engelli öğrencilerle, ikincisi kurumda eğitim veren öğretmenlerle, üçüncüsü ise engelli öğrencilerin aileleri ile yapıldı. Bu görüşmeler ile engelli öğrencileri tanıyarak temel pastacılık eğitimine uygunluk dereceleri tespit edilmeye çalışıldı. Temel pastacılık eğitimi kapsamında engelli öğrencilere verilen teori ve uygulama eğitimlerinde gözlem yöntemi kullanıldı. Bu araştırmanın hedef kitlesi rehabilitasyon merkezlerinde eğitim gören engelli öğrencilerdir. Engelsiz birey engelsiz mutfak eğitiminin uygulama aşamaları aşağıda verilmiştir.

1. Aşama		2. Aşama		3. Aşama	
Gönüllü Rehabilitasyon merkezindeki eğitimlerinde desteği ile temel pastacılık eğitimi için uygun olan engelli bireyleri belirleme.		Gönüllü engelli bireylerin aileleri ile görüşerek verilecek olan eğitim süreci anlatarak aileyi ikna etme ve izin dilekçesi imzalatma		Gönüllü engelli bireylerin temel pastacılık alanına ilişkin teorik ve pratik bilgi ve deneyim düzeylerinin tespiti	
4. Aşama		5. Aşama		6. Aşama	
Gönüllü engelli bireylerle daha iyi iletişim kurabilmek için velileri ile röportaj		Gönüllü engelli bireylere verilecek olan teorik ve uygulama eğitimlerinin başarılı olması için kurumda bulunan eğitimlerle röportaj		Gönüllü engelli bireylere yönelik temel pastacılık eğitimi için mutfak kurulumu	
7. Aşama					
Gönüllü engelli bireylere yönelik temel pastacılık alanında mutfakta uygulamalı eğitim verilmesi					
1. Ay		2. Ay		3. Ay	
Krema, soslar ve şurupları teorik anlatımı	Uygulama	Basit tatlılar teorik anlatımı	Uygulama	Tahıl tatlıları teorik anlatımı	Uygulama
Sütlü tatlılar teorik anlatımı	Uygulama	Hamur tatlıları teorik anlatımı	Uygulama	Yaş pastalar teorik anlatımı	Uygulama
8. Aşama					
Engelli bireylere verilen temel pastacılık alanında mutfakta uygulamalı eğitimin ikinci aşaması					
4. Ay		5. Ay		6. Ay	
Genel tekrar	Uygulama	Eksik kalan konuların tekrarı	Uygulama	Eksik kalan konuların tekrarı	Uygulama
Meyveli tatlılar teorik anlatımı	Uygulama	Kuru pasta teorik anlatımı	Uygulama	Özel yaş pastalar teorik anlatımı	Uygulama

Araştırma kapsamında verilen temel pastacılık eğitiminin ilk aşamasında Gaziantep de bulunan Şahinbey Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ile görüşmeler yapılarak araştırmaya gönüllü olması sağlandı. Gönüllü rehabilitasyon merkezindeki eğitimlerle görüşülerek temel pastacılık eğitimi için uygun olan hafif derecede Mental Retardasyon (MR) (down sendromlu, zihinsel engelli), Yaygın Gelişimsel Bozukluk (otizm, aspergel vs.) ve Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı bulunan 8 gönüllü öğrenci seçildi. İkinci aşamada gönüllü engelli bireylerin aileleri ile bire bir görüşülerek “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyesinde verilecek olan temel pastacılık eğitimi ve bu eğitimin engelli bireyler üzerinde oluşturacağı etkilerden bahsedildi. Aileler temel pastacılık eğitimi için ikna edildi ve izin dilekçeleri imzalatıldı. Üçüncü aşamada gönüllü engelli bireylerle bire bir görüşmeler yapıldı.

Bu görüşmelerin amacı temel pastacılık alanına ilişkin teorik ve pratik bilgi ve deneyim düzeylerinin tespit edilmesidir. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin %80'nin daha önce hiç mutfağa girmediği ve temel pastacılık alanıyla ilgili ne teorik ne de pratikte bilgilerinin olmadığı tespit edildi. Kalan %20'lik kısmın ise bilgisi yetersiz olduğu anlaşıldı. Dördüncü aşamada gönüllü engelli bireylerle daha iyi iletişim kurabilmek için velileri ile röportaj yapıldı. Bu röportaj ile öğrencilerin kişisel özellikleri, sevdiği ya da hoşlanmadığı bir durumla karşılaştığında verdikleri tepkiler, sosyal çevreleri, yetiştikleri aile ortamı, engelli bireylerin aileleri ile olan ilişkileri, grup çalışmalarına verecekleri tepkiler, engelli bireylere ailelerinin gastronominin herhangi bir alanında teorik ya da pratik eğitim verip vermediği ve ailenin öğrencinin başarısına olan inancı tespit edildi. Beşinci aşama engelli bireylere verilecek olan teorik ve uygulama eğitimlerinin başarılı olması için kurumda bulunan öğretmenlerle röportaj yapıldı. Bu röportaj ile verilecek olan teorik dersin süresi belirlendi. Her bir öğrencinin derse olan konsantrasyonları, konsantrasyonunu kaybeden ve verilen ödevleri yerine girmeyen engelli bireylere verilecek olan tepki, engelli öğrencilere verilecek olan ödül ve cezalar, ders işleme yöntemleri, engelli öğrencilerin öğretmenlere ve grup arkadaşlarına verdikleri tepkiler, öğretmenlerin engelli bireylere verilecek olan temel pastacılık eğitimi hakkında ki düşünceleri tespit edildi. Engelli bireyler, öğretmenler ve veliler ile yapılan röportajların sonucu olarak verilecek olan temel pastacılık eğitiminin teori ve uygulama aşamaları belirlendi. Altıncı aşamada Gaziantep üniversitesi gastronomi ve mutfak sanatları bölümünün desteği ile gönüllü engelli bireylere temel pastacılık eğitimi için “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyesi Şahinbey Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi bünyesine kuruldu. Yedinci aşamada gönüllü engelli bireylere önce teori eğitimi verildi. Engelli bireylere iki kişilik gruplara ayrılarak ders verildi. Verilen teori eğitimi somuttan soyutta gidilerek, resim ve videolarla desteklenerek yapıldı. Teori eğitiminden sonra uygulama aşamasına geçildi. Teoride öğrendikleri bilgileri uygulama dersleri ile pratiğe dökmeleri sağlandı ve el becerileri geliştirildi. Bu eğitim bir ünite teori anlatım daha sonra uygulama dersi sıralaması ile yapıldı. Bu şekilde 3 ayda 6 ünite işlendi. Sekizinci aşama 3 ayın sonunda öğrencilerle bir genel tekrar çalışması yapıldı. Yapılan çalışmanın sonuçları değerlendirildi. Engelli bireylerin eksik kaldıkları konular tespit edilerek konu tekrarları hem teori hem de uygulama olarak yapıldı. Bu tekrarlar yapılırken engelli bireyleri sıkmamak adına tekrar konuları arasına yeni ünitelerde eklendi. Bu şekilde 3 aylık bir eğitim daha verilerek 3 yeni ünite daha işlendi. Temel pastacılık eğitimi toplamda 6 aylık bir eğitim sürecini oluşturdu. Bu süreçte 9 ünite işlendi. Temel pastacılık eğitiminde engelli bireylerin kendilerini daha iyi geliştirebilmesi için ailelerinden de destek alındı. Temel pastacılık eğitmeni tarafından engelli bireylerin işledikleri ünitelere paralel olarak velilere ödevler verildi. Uygulama yapılacak konu eğitmen tarafından belirlenip velilerin kendi gözetimlerinde öğrencilere ödev verilen konu ile ilgili uygulama yaptırılmaları ve bu çalışmalarını fotoğraflandırmaları istendi. Bu ödevlendirmeler velilerin %50'si tarafından başarılı bir şekilde yapılırken %10'u bazı ödevleri yerine getirmede. Kalan %40'ı ise kurumda verilen temel pastacılık eğitimini yeterli olduğunu düşünerek ödevleri yerine getirmede.

Temel pastacılık eğitimi süresinde engelli bireylere teorik eğitimi aşamasında onların ilgisini çekecek şekilde temel pastacılık bilgileri öğretildi, pastacılık ekipmanları ve pastacılıkta kullanılan ürünler tanıtıldı. Uygulama öncesi uygulamasını yapacakları ürünlerin videoları izletilerek yapacakları ürünü düşüncelerinde somutlaştırmaya çalışıldı. Grup çalışmalarına alıştırılarak grup halinde başarılı bir şekilde çalışmalarını sağlandı. Bir mutfak atölyesinde yapılması gereken bütün işler temizlik, bulaşık yıkıma gibi öğretilerek öğrenciler arasında iş bölümü yapıldı. Öğrencilere görev, sorumluluk ve düzen bilinci kazandırıldı. “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyesinde verilen temel pastacılık eğitimi engelli bireylerin kendilerini geliştirdikleri, eğlendikleri ve sosyalleştikleri bir eğitim sistemi oldu. Bu çalışmadaki hedeflerimizden biri de bünyesinde gastronomi ve mutfak sanatları barındıran üniversitelerin desteği ile Türkiye de bulunan rehabilitasyon merkezlerinin bünyelerinde “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyeleri kurarak temel pastacılık eğitimi vermeleri için örnek oluşturmaktır. Yaptığımız bu çalışmanın önemli sonuçları arasında engelli bireylerin kendilerini daha rahat, kendinden emin, bilinçli, özgür hissetmeleri sağlandı. Engelli bireylerin özgüvenleri artırıldı. Yapılan grup çalışmaları ile engelli bireylerin yeni kişilerle tanışıp arkadaşlıklar kurması sağlandı. Uygulama eğitimleri sırasında engelli bireyler daha önce hiç tanımadıkları kişilerle bir araya getirildi. Temel pastacılık eğitimi uygulama aşamasında eğitmenin gözetiminde engelli bireyler misafir olan kişilerin komut ve yönlendirmeleri ile uygulama derslerini tamamladı. Bu etkinlikler eğitim süresince ara ara tekrarlandı. Bu etkinlikler engelli bireylerin sosyalleşmesi sağlandı. Verilen temel pastacılık eğitimi ile engelli bireylerimizin hayatlarını bir rutinden çıkartıp onların hayatlarına dokunarak renk katmak, özgüvenlerini arttırmak, el becerilerini geliştirmek, bir şeyleri yapabildiklerini onlara hissettirerek başarıya olan inancı arttırmak olan bir diğer hedefimize ulaştık. Engelli bireylerin ailelerinin onlara olan güveni ve inancı arttı. Bu eğitimden önce birçok aile çocuklarına yapamayacaklarını düşündükleri için ne mutfakta ne evinin herhangi bir bölümünde hiçbir işi yaptırmıyorlardı. Engelli bireylerin kendi kişisel işlerini bile kendi başlarına tamamlayamayacaklarına inanıyorlardı. Engelli bireyler evlerinde neredeyse tamamıyla pasif durumdaydı. Temel pastacılık eğitiminden sonra doğru olarak verilecek olan yönerge ve komutlarla engelli bireylerin başarı sağlayabileceklerine olan inancı ailelere aşıladık. Sadece engelli bireylere değil ailelerine ve topluma da onların verilecek destekle birçok şeyi başarabileceklerini kanıtlayarak toplumsal farkındalık oluşturuldu.

2. BULGU VE TARTIŞMA

Engelli bireylere eğitim, özel eğitim rehabilitasyon merkezleri tarafından verilmekte. Rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan bireylerin amacı ileride yalnız kaldıkları zaman tek başlarına hayatlarını kimseye muhtaç olmadan idame ettirebilmektir. Engelli bireylerin toplumda yer edinmesi ve sosyalleşmesi için özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinde aldıkları eğitimler yeterli değildir. Bu nedenle ülkemizde farklı şehirlerde farklı alan ve engel gruplarına hitap eden birçok proje ve yapıldı ve yapılmaya da devam etmektedir. Yapılan projelere birkaç örnek verebiliriz.

2012 yılında SODES Projesi'nde (Down-up) ile engelli bireylere Ebruli, Modern Dans, Ritim, Folklor, Futbol, Badminton, Mehter etkinlikleri yaptırıldı 'Yapabileceklerinin sınırı olmadığını' farkındalığı yaratılmak istendi. Bu çalışmada engelli bireylerin farklı alanlar da sağladıkları başarılar topluma ve ailelerine kanıtlandı. Down Cafe: Projesinde belediyelerin ve çeşitli vakıfların destekleriyle kurulan "down cafeler", down sendromlu gençlerimize sosyal bir hayat ve iş imkanı sundu. Kısa bir eğitimden geçen çocuklar güler yüzleriyle müşterilerine hizmet vermekte. Down'lu gençler bu Cafe'ye gelip gün boyu çalışabiliyor ve kendi harçlıklarını çıkarıyor. Engelli bireyler bu down cafeler de çalışarak kendi ayağı üstüne basmayı öğrendi ve öz güven kazandılar. Çorum Özel Eğitime Muhtaç Spastik Zihinsel Engelli Çocukları Koruma Derneği Başkanı Dr. Neslihan Hüsülüoğulları engelli çocukların ve gençlerin, sosyal hayatta yerlerini almaları için İŞKUR desteğiyle proje hazırladı. Proje kapsamında, 16-30 yaş arası 12 engelli gencin Çorum Kız Teknik ve Meslek Lisesi mutfağında mutfak eğitimi aldı. Eğitim süreci 6 aydı. Eğitim süreci sonunda engelli bireylere Halk Eğitim merkezinden onaylı sertifika verildi. Bu proje ile zaman zaman toplum tarafından dışlanan zihinsel engelli çocukların mutfakta bir şeyler üreterek öz güvenleri arttırıldı. İstanbul Aydın Üniversitesi Engelsiz Yaşam Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Bağcılar Belediyesi Engelliler Sarayı'nın ortaklaşa düzenlediği "Engelsiz Mutfak" etkinliği, İstanbul Aydın Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü'nün uygulama mutfaklarında gerçekleşti. Fiziksel ve zihinsel engelli toplam 20 öğrenci etkinliğe katıldı. Bağcılar Belediyesi Halk Eğitim Merkezi ile ortak düzenlenen bu eğitimlerde sertifika alarak, iş hayatına engelli bireyler atılabildiler.

Çalışmamıza hazırlama aşamasında engelli bireylere sosyalleşmeleri ve topluma kazandırmaları adına örnek oluşturabilecek çalışmaları inceledik. Bazı projelerin tek bir engel grubu hedef alınarak hazırlandığı görüldü. Bizim yaptığımız çalışmada ise tüm engel gruplarında ki bireylere hitap edildi. Eğitime katılan bireyler hafif derecede Mental Retardasyon (MR) (down sendromlu, zihinsel engelli), Yaygın Gelişimsel Bozukluk (otizm, aspergel vs.) ve Özgül Öğrenme Güçlüğü olan bireylerdi. Eğitim sürecine katılan tüm engel grupları eğitimi başarılı bir şekilde tamamladı. Bazı projeler de verilecek eğitim için bir mutfak atölyesi oluşturuldu ya da hali hazırda bulunan bir mutfak atölyesi kullanıldı. Ancak toplumumuzun engelli bireyler karşı tutumu ve düşünce tarzını göz önünde bulundurduğumuzda, gelişen ve değişen modern dünyaya rağmen bazı aileler engelli çocuklarını eve hapsedmeye devam etmekte. Engelli bireyler müzik, resim, mutfak vb. eğitimleri almak için farklı bir mekana gitmek bir kenara, ihtiyaçları olan ve kişisel gelişimleri için gerekli olan dersleri almak için bile rehabilitasyon merkezlerine gönderilmemekteydi. Başta yeterli eğitim ve bilince sahip olmayan aileler engelli çocuklarının tamamıyla onlara muhtaç olduğunu, rehabilitasyon merkezlerinde verilen eğitimlerin gereksiz olduğunu, engelli çocuklarının hiçbir konuda başarı gösteremeyeceğini düşünmekteydi. Engelli bireylerin hiçbir konuda bir yeteneği olamadığı ve hiçbir konuda başarı gösteremeyeceği düşüncesi maalesef toplumda da hatırı sayılır bir sayıda yaygın durumda. Bazı aileler engelli çocuklarını rehabilitasyon merkezlerine gönderseler bile çocuklarının başarısına karşı bir inançları bulunmamaktadır.

Bazı ailelerde çocuklarının okuma-yazma, Türkçe-matematik gibi derslerde başarı sağlamasını istedikleri için bu eğitimler dışında kalan bütün eğitimleri gereksiz görmekteler. Bu nedenle rehabilitasyon merkezinde eğitim veren eğitmenlere baskı kurulmaktalar. Ancak bu engelli bireylere okuma-yazma ya da diğer konularda verilecek olan eğitim belli bir dönem ve seviyeye kadar verilebilmektedir. Bu seviyeye ulaştıktan sonra birey kendini bu konularda daha fazla geliştirememekte. Bu engelli bireylere pastacılık, müzik, resim, yüzme gibi daha farklı alanlarda eğitim verilerek topluma ve hayata kazandırılması gerekir. Maalesef ki aileleri bu tarz eğitimlere engelli çocuklarını göndermesi için özenle ikna etmek gerekmektedir.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak engelli bireylere ve ailelerine ulaşmanın en kolay ve sağlıklı yolu rehabilitasyon merkezleri oldukları için “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyelerinin rehabilitasyon merkezlerinin kendi bünyelerine kurulmalarının daha faydalı olacağına karar verildi. Gaziantep’te bulunan Şahinbey Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi’nin bünyesinde örnek olarak “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” mutfak atölyesi kuruldu. Kurumda bulunan hafif derecede Mental Retardasyon (MR) (down sendromlu, zihinsel engelli), Yaygın Gelişimsel Bozukluk (otizm, aspergel vs.) ve Özgül Öğrenme Güçlüğü tanısı bulunan 8 gönüllü öğrenciye Gaziantep Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları bölümünün desteği ile 3-6 ay süre aralığında temel pastacılık eğitimi verildi. Temel pastacılık eğitimi verilecek öğrencileri seçerken dikkat ettiğimiz tek nokta öğrencilerimizin engel dereceleri idi. Engelli bireyler temel pastacılık eğitimi için engel dereceleri ve eğitim seviyelerine göre gruplara ayrıldı. Kurum aracılığı ile ailelere ulaşarak vereceğimiz temel pastacılık eğitimi ve engelli bireylere faydaları konusunda ailelerle bire bir görüşmeler yapılarak aileleri vereceğimiz eğitime ikna edildi.

Kurumda temel pastacılık eğitimine başladıktan sonra kurumda eğitim alan diğer engelli bireylerin aileleri de verdiğimiz eğitimi yakında görme fırsatı buldu ve kendi çocuklarını temel pastacılık eğitimine dahil etmek istedi. Eğitime katılan engelli bireylerin aileleri eğitim sürecinde çocuklarındaki olumlu değişikliğe şahit oldular ve artık rehabilitasyon merkezlerinin verdiği standart eğitim dışında ki konularda da çocuklarının eğitim alarak kendilerini geliştirebileceği bilincine sahipler. Bu tarz eğitimler engelli bireyin zihinsel, fiziksel, ruhsal konularda kendilerini geliştirmesini sağlamakta. Kendilerine ve başarabileceklerine olan inançlarını arttırmakta. Yaptığımız çalışmada kullandığımız yöntemler ile hem engelli bireylere hem de ailelerine ulaşma konusunda sağlık bir süreç yürütüldü. “Engelsiz Birey Engelsiz Mutfak” atölyemizi engelli bireylerin hali hazırda eğitim gördükleri rehabilitasyon merkezinin kendi bünyesine kurdu. Bu durum aileleri temel pastacılık eğitimi için ikna etme süreci daha kolay bir hale getirdi. Eğitim süreci boyunca aileler çocuklarının eğitimini direk kuruma gelerek ya da eğitim sırasında çekilen resimleri ve engelli bireylerin yaptıkları tatlı ve pastaları ailelerine götürdükleri zaman aileler eğitim sürecini sağlıklı bir şekilde takip etme fırsatı buldular.

SONUÇ

Engelli bireylerin en önemli sorunlarından biri engellilikle ilgili toplumda yeterli farkındalığın yaratılmaması ve anlaşılma gereksinimlerinin karşılanmamasıdır. Sorunlardan bir diğeri ise engelli bireylerin bir şeyleri yapma ve başarılı olma konusunda ki özgüven eksikliğidir. Engelli bireylerin en temel ihtiyaçlarından biri özgüven sorununun ortadan kaldırılmasıdır. Yaptığımız çalışma ile engelli bireylerin ailelerine çocuklarının birbirinden farklı birçok alanda başarı sağlayabileceğini kanıtlandı. Ailelere engelli bireylerin hangi engel grubuna dahil olursa olsunlar biraz destek ile birçok konuda başarı sağlayabileceğini bilincini kazandırıldı. Engelli bireylere verdiğimiz eğitimler ilk önce korkularını yenmelerini sağladı. “ ben yapabilirim, başarabilirim” cümleleri kurmalarını sağladı. Bu cümleler “ ben başardım, ben yaptım,” cümleleri ile yer değiştirdi. Yapılan grup çalışmaları ile yeni arkadaşlıklar kurmaları sağladı. “ ben yaptım değil biz yaptık” demeyi öğrendiler. Grup arkadaşlarıyla birlikte çalışmayı, başarmayı, eğlenmeyi öğrendiler.

Temel pastacılık eğitimimiz süresinde derslerimize misafir olarak katılan eğitimciler ile yaptıkları uygulamalar sayesinde engelli bireyler üzerlerindeki çekingenlik, utangaçlık gibi duygulardan arındılar. Uygulama derslerimizde bu duygulardan arınan engelli bireyler daha özgüvenli ve daha istekli hareket ettiler. Yeni şeyler öğrendiler, öğrendiklerini uygulama, tatma, aile ve arkadaşları ile paylaşma fırsatı buldular. Çevrelerinden aldıkları olumlu dönütler onların kendilerine ve başarabileceklerine olan inançlarını arttırdı. Aileleri engelli bireylerin beceri ve yeteneklerinin geliştiğini fark etmeye başladıklarında onlara olan destekleri arttı. Kurumda verilen uygulama derslerine destek olarak engelli bireyler evlerinde aile üyeleri ile de mutfığa girmeye başladı. Bu süreçte engelli bireyler ailelerinin onlara ve başarabileceklerine olan inancını yakından görme fırsatı buldular. Ailelerinin onlara verdiği desteği hissettiler. Eğitim süreci sonunda kendinden emin, özgüveni yüksek, yeterli ve sabırlı bir şekilde çalışırlarsa birçok şeyi başarabilecekleri bilincine sahip, yeni arkadaşlar edinmekten çekinmeyen, daha sosyal, daha pozitif bireyler yetiştirildi. Engelli çocuklarının başara bileceğine inanan, başarılı olabilmeleri için onlara her konuda destek veren, hayata artık daha ılımlı bakabilen kişi bilincini engelli bireylerimizin ailelerine kazandırılarak toplumsal bir farkındalık oluşturuldu.

KAYNAKÇA

ANONİM, 2015. MEGEP, “Zihinsel Engelliler”, Ankara, s. 3-22

ANONİM, 2006c. MEGEP, “Hamur Tatlıları”, Ankara

ANONİM, 2006d. MEGEP, “Meyveli Tatlılar”, Ankara

ANONİM, 2006e. MEGEP, “Kuru Pastalar”, Ankara

ANONİM, 2007. MEGEP, “Basit Tatlılar”, Ankara

BURCU, E. 2011, Türkiye’deki Engelli Bireylere İlişkin Kültürel Tanımlamalar: Ankara Örneği, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 28, Sayı1

DURHAN, M., TANBOĞA, İ. 2016. “Down Sendromlu Çocuklarda Uyku Apne Sendromu Ve Ağız Diş Sağlığı”, Atatürk Üniv. Diş Hek. Fak. Dergisi, Cilt:26, Sayı: 3, Yıl: 2016, Sayfa: 511-516

DUR, Ş., MUTLU, B. 2018. “Otizm Spektrum Bozukluğu ve Hemşirelik Yaklaşımı”, Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi, Yıl:18, Cilt:15, Sayı:1, s. 45-50

GÖKBAY, Z. İ., ERGEN, A. ve ÖZDEMİR, N. (2011), Engelli Bireylerin İstihdamına Yönelik Bir Vaka Çalışması: “Engelsiz Eğitim”, Dergi Park, C.9.S.36. Temmuz, 1-8.

KORUCU, N. 2005. “Türkiye’ De Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Hizmeti Veren Kurumların Karşılaştığı Güçlüklerin Analizi: Kurum Sahipleri, Müdür, Öğretmen Ve Aileler Açısından”, Yüksek Lisans Tezi, s.23-25

ÖZTÜRK, M. Türkiye’de Engelli Gerçeği, s.9-18, MÜSİAD Cep Kitapları: 30. İstanbul 2011

ÖZBULUT, M. ve SAYAR, Ö. Ö. (2009) “Bir Sosyal Dışlanma Fotoğrafı* -Engelli Bireylerin Toplumla Bütünleştirilmesine Yönelik Tespit, Bilgilendirme ve Veri Tabanı Oluşturma Çalışması (ÖZVERİ-Malatya) Projesi Araştırma Sonuçları” , Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Ve Araştırma Dergisi Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 17 Nisan-Mayıs-Haziran

ÖZEN, K., 2015. “Özel Öğrenme Güçlüğü Tanısı Almış 7-9 Yaş Çocukların Geliştirdikleri Zihin Kuramı Yeteneklerinin Sağlıklı Gelişim Gösteren Grup İle Karşılaştırılması”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, Vol 1, No Suppl2

RUKİYE, K., Devlet, P., Canan, Ç., Çağla, B., Banu, U. 2014. “Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Uygulanan Zihinsel Engelli Birey Destek Eğitim Programının Hafif Düzeyde Zihinsel Engelli Çocukların Görsel Algı Düzeylerine Etkisi”, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:36, s.327-340, ISSN: 2458-9071

Türkiye İstatistik Kurumu. “Metaveri - Engellilerin Sorun Ve Beklentileri Araştırması, 2010”. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017

YİĞİTTER, A., KAVAK, Z. 2006. “Anne Karnında Down Sendromu Tanısına Güncel Yaklaşımlar ve Bir Olgu Sunumu”, Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, Cilt:10, Sayı:4